

Секція: Управління економічними системами

Олійник А.В.

Старший викладач кафедри фінансів та банківської справи

Хмельницького національного університету

м. Хмельницький, Україна

АНАЛІЗ ЗАГРОЗ БАНКРУТСТВА ВІТЧИЗНЯНИХ БАНКІВ ТА НАПРЯМИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Світова фінансова криза поставила більшу частину вітчизняних банків як і банківську систему України в цілому у складні умови здійснення банківської діяльності. Це зумовило існування ряду загроз для стійкого та стабільного розвитку вітчизняних банків таких, як недостатній рівень капіталізації, нестабільність ресурсної бази, погіршення фінансових результатів діяльності, посилення боргового навантаження, значне скорочення обсягів кредитування, погіршення якості кредитного портфеля внаслідок появи критичного обсягу проблемних кредитів.

Водночас активна протидія банків наведеним загрозам протягом 2008-2009 років дозволила стабілізувати стан банків, який можна назвати стабільно неефективним, адже банківська діяльність не досягла бажаного результату щодо кредитування реального сектора економіки. На жаль дана тенденція мала продовження і в посткризовий період. Тому сьогодні, у діяльності банків, актуальним є необхідність використання механізму протидії банкрутству в антикризовій стратегії, який передбачає комплексне вирішення взаємопов'язаних проблем банківського та реального секторів економіки.

Під час фінансової кризи намітилася тенденція обмеженого доступу банків до зовнішніх джерел запозичення ресурсів, погіршення фінансового стану позичальників, незбалансованість державних фінансів і політична нестабільність. У посткризовий період ситуація хоч і стабілізувалася, але не є сприятливою для ефективного банківництва. Так проблему ліквідності, що виникла під час кризи, змінила проблема надлишкової ліквідності в посткризовий період, що призвело до падіння прибутковості активів. У той же

час зниження якості активів, за рахунок проблемних кредитів, призвело до необхідності збільшувати обсяги власного капіталу банків.

Дані проблеми в системному прояві зумовлюють ряд загроз стабільності вітчизняних банків.

Так недостатній рівень капіталізації, що загрожує банкрутством банків. Незважаючи на підвищення рівня капіталізації банківської системи з 10% у 2007 році до 14,9% у 2012 році, далеко не всі банки виконали план з капіталізації. Кількість банків у стані ліквідації зросла з 13 у 2008 році до 22 у 2012 році (рисунок 1) [1, с.33].

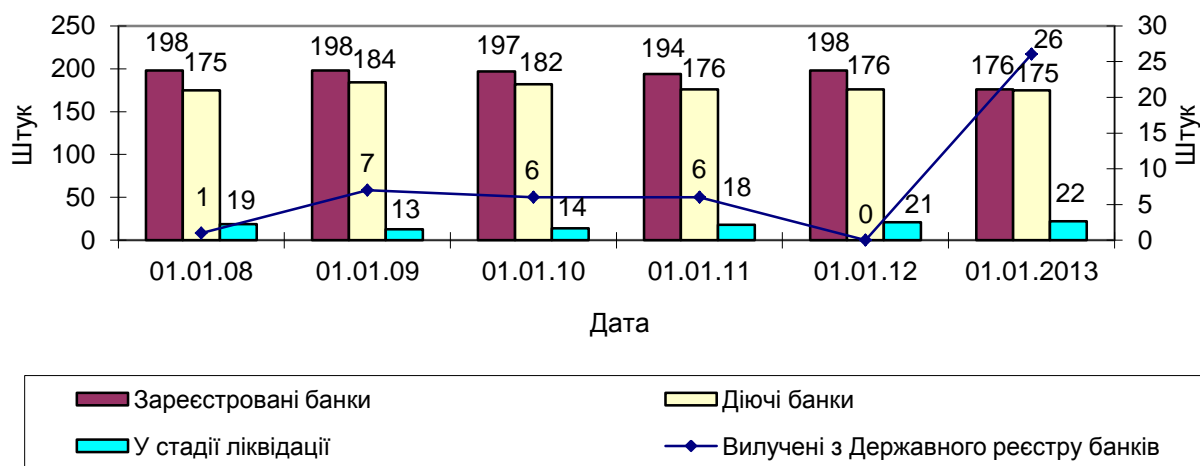

Рисунок 1 – Динаміка кількості зареєстрованих, діючих та в стадії ліквідації банків (складено за даними [1, с.33])

Причин виникнення цієї проблеми декілька. По-перше, із-за зниження курсу гривні під час кризи збільшилась вартість валютних позик у гривневому еквіваленті, тоді як норматив мінімального розміру регулятивного капіталу визначено у гривнях, і його вартість девальвація істотно не змінила. Тому дотримання нормативу адекватності капіталу вимагає збільшення капіталу. По-друге, зростання обсягу проблемних кредитів визначало потребу в нарощуванні капіталу. Збільшення частки проблемних кредитів у загальному обсязі кредитного портфеля банків до 11,3% станом на 01.01.2011 року (проти 1,3% у 2007 році) засвідчує масштаби потреби банків у нарощуванні капіталу (рисунок 2).

Млрд грн

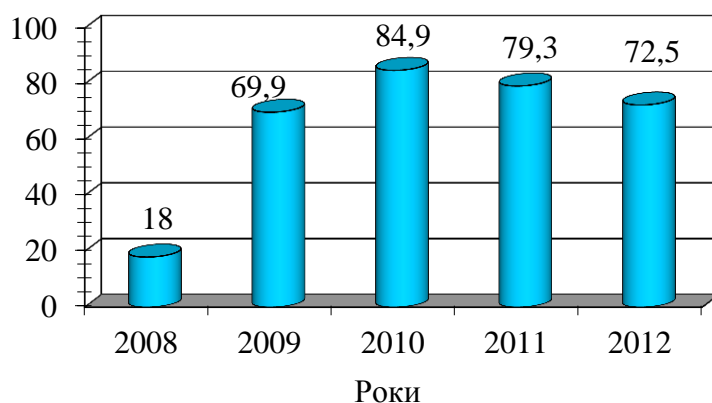

Рисунок 2 – Динаміка проблемних кредитів в банківській системі України за 2008–2012 роки (складено за [1,с.33])

У той же час підвищення обсягу власного капіталу банків не поліпшило істотно стан банківської системи: чисті активи зменшилися на 5% з 926 до 880 млрд грн протягом 2009 року. Практично третина банків знаходилася в збитковому стані [2], і тільки за результатами діяльності 2012 року банківська система України стала прибутковою (4,9 млрд грн. станом на 01.01.13) [1, с.33]. Обсяг кредитів наданих в економіку скоротився на 5,7% і у посткризовий період не мав чіткої тенденції до збільшення. Так у 2012 році кредитний портфель банків знову скоротився до 815,3 млрд грн і продовжив своє зниження у перші місяці 2010 року. Отже, фінансові ресурси, акумульовані банками, не трансформувалися у кредити реальному сектору економіки.

Нестабільність ресурсної бази, зумовлена високим рівнем недовіри до банків, що обмежує можливості банківської системи до кредитування. Якщо протягом 2007 – 2008 років банки активно залучали кошти із зовнішніх ринків, то у починаючи з 2009 року основу ресурсної бази для банків становили внутрішні ресурси. Це кошти фізичних і юридичних осіб (понад 40%), кредити НБУ (понад 10%), кошти інших банків (до 40%). Питома вага інших складових, зокрема, заборгованості банків за цінними паперами власного боргу залишається незначною.

Погіршення фінансових результатів банківської системи в цілому, зменшує інвестиційну привабливість розвитку банківського бізнесу в Україні для іноземних інвесторів та послаблює фінансову незалежність банків.

Погіршення якості кредитного портфеля банків вимагає підтримання значного обсягу резервів. За офіційними даними НБУ, станом на 01.01.13 р. прострочена заборгованість складала майже 72,5 млрд грн, що складає 9,3% кредитного портфеля. За оцінками незалежних експертних агенств, обсяг простроченої заборгованості вітчизняної банківської системи досяг 100 млрд грн, а за оцінкою рейтингового агентства Moody's – 20% загального об'єму кредитів.

У той же час слід зазначити, що активна протидія НБУ та банків наведеним загрозам дозволила зберегти відносну стабільність у банківській сфері, ознаками якої стали:

- підвищення рівня капіталізації вітчизняних банків;
- призупинення відпливу коштів з банківських депозитів;
- збільшення обсягів кредитування юридичних осіб;
- відсутність масових банкрутств та дефолтів вітчизняних банків.

Таким чином, дані тенденції характеризують стан банківської системи як стабільно неефективний. Незважаючи на збереження відносної стабільності з погляду антикризової стратегії, діяльність банків та банківської системи в цілому не мала бажаного результату щодо розширення кредитування економіки. Намагання банків вирішити зазначені проблеми шляхом застосування традиційних методів таких як: резервування, підвищення процентних ставок, використання міжбанківських операцій, накопичення високоліквідних активів та капіталу, припинення кредитування призвело в результаті до виникнення низки нових проблем. Серед них надлишкова ліквідність та збільшення частки непрацюючих активів, посилення залежності від рефінансування з боку НБУ та стану міжбанківського ресурсного ринку, заморожування кредитного ринку. За продовження такої політики банків та збереження депресивного стану вітчизняної економіки банківська система

продовжить скорочення активів і обсягів кредитування в усіх сегментах кредитного ринку і за всіма категоріями клієнтів.

Отже, заходи щодо стабілізації банківської системи України мають спрямовуватися на послаблення дії таких зовнішніх загроз:

- на подолання негативних тенденцій в реальному секторі економіки країни, що поліпшить платоспроможність клієнтів банків і стан фінансового ринку в цілому;

- на гальмування інфляційних тенденцій та підтримання валютної стабільності;

- на розв'язання суперечності між необхідністю підтримання рівня доходів населення як основи розширеного відтворення ресурсної бази банківських установ та потребою у зменшенні соціального навантаження на бюджет і нейтралізації інфляційних факторів з боку попиту;

- на переорієнтацію грошово-кредитної політики НБУ від підтримання номінальної стабільності до стимулювання економічного зростання на основі модернізації та структурної перебудови економіки;

- на створення сприятливого інвестиційного клімату і підвищення рейтингів України.

Внутрішнім загрозам, на наш погляд, допоможе протидіяти створення єдиної системи кризового менеджменту, яка включатиме макро і мікропруденційний нагляд із посиленням ролі НБУ як основи макропруденційного нагляду.

Список літератури:

1. Основні показники діяльності банків України на 1 лютого 2013 року // Вісник НБУ. – 2013. - №3. – С.33.
2. Банки вилучені з Державного реєстру банків України [24.06.1992-01.01.2012] // Вісник НБУ. – 2012. - №2. – С.60-61.